

YUQORI SINFLARDA KONFLIKTLARNI BOSHQARISHNING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Majidova Feruza Maxmud qizi

Osiyo xalqaro universiteti

Pedagogika va psixologiya kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Bugungi kunda ta'lim jarayonida konfliktlarni boshqarish muhim masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, yuqori sinf o'quvchilari o'rtasidagi munosabatlar turli xil psixologik omillar ta'sirida murakkablashishi mumkin. Bu maqolada yuqori sinflarda konfliktlarni boshqarishning psixologik mexanizmlari, ulardan foydalanish yo'llari va samaradorligini oshirishga qaratilgan usullar ko'rib chiqiladi. Yuqori sinflarda konfliktlarni boshqarishning psixologik mexanizmlari yoshlar psixologiyasini, o'quvchilar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarni, va jamoaviy muhitni o'rganish orqali rivojlantirilgan usullar va yondashuvlarni qamrab oladi.

Kalit so'zlar: konflikt, stress, empatiya, emotsiya, kommunikatsiya.

Аннотация: сегодня управление конфликтами является одним из важных вопросов в образовательном процессе. В частности, отношения между старшеклассниками могут осложняться различными психологическими факторами. В данной статье будут рассмотрены психологические механизмы управления конфликтами в высших классах, способы их использования и методы, направленные на повышение эффективности. Психологические механизмы управления конфликтами в старших классах охватывают методы и подходы, разработанные путем изучения психологии молодежи, взаимодействия между учащимися, а также коллективной среды.

Ключевые слова: конфликт, стресс, сочувствие, эмоции, общение.

Annotation: today, conflict management in the educational process is one of the important issues. Especially the relationship between upperclassmen can be complicated by various psychological factors. This article examines the psychological mechanisms of conflict management in the upper classes, ways to use them, and methods aimed at improving their effectiveness. Psychological mechanisms of conflict management in the upper classes cover youth psychology, interactions among students, and methods and approaches developed through the study of community environments.

Keywords: conflict, stress, empathy, emotion, communication.

Konflikt – bu shaxslar yoki guruhlar o'rtasidagi qarama-qarshilik, qarashlar, maqsadlar yoki qiziqishlarning mos kelmasligi natijasida yuzaga keladigan jarayon. Yuqori sinflarda konfliktlarning asosiy sabablari quyidagilardan iborat:

- Individual farqlar (fe'l-atvor, xarakter, qadriyatlar).
- Ijtimoiy rollar yoki mavqeyi ziddiyatlar.
- Jamoada noto'g'ri aloqa va muloqot muammolari.
- Stress va tashqi omillar (imtihon bosimi, oila muammolari).

Index: [google scholar](#), [research gate](#), [research bib](#), [zenodo](#), [open aire](#).

https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG

<https://www.researchgate.net/search/publication?q=worldly%20knowledge>

<https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3060-4923>

Konfliktlarni boshqarishda ishlatiladigan psixologik mexanizmlarga muloqot va muvofiqlik (kommunikatsiya) kiradi. Ya'ni ,tinglash va empatiya: O'quvchilarni bir-birini tinglash va tushunishga o'rgatish. Ijobiy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish. Emotsiyalarni boshqarish:

- Stressni boshqarish texnikalari: Meditatsiya, nafas olish mashqlari.
- Emotsional intellektni rivojlantirish: O'z his-tuyg'ularini ifoda etish va boshqalarning emotsiyalarini tushunish.

Kooperatsiya va hamkorlikni rag'batlantirish: Jamoaviy loyihalar orqali hamkorlikni mustahkamlash. Musobaqalashuv o'rniga ko'maklashish madaniyatini rivojlantirish. Konfliktni tahlil qilish va hal qilish ko'nikmalari- konflikt turlarini aniqlash va ularga mos yechim topish (kompromiss, murosaga kelish). "G'olib-g'olib" usulini qo'llash (barcha tomonlar manfaatini hisobga olish). O'qituvchi va psixolog roli-Konfliktni boshqarishda o'qituvchi va maktab psixologi muhim o'rin tutadi. Psixolog o'quvchilar uchun treninglar tashkil qilishi mumkin: 1. Muloqot ko'nikmalarini o'rgatish. 2. Stressni kamaytirish usullarini targ'ib qilish.

Nazariy yondashuvlarga quyidagilarni misol qilib keltirish mumkin: Maslouning ehtiyojlar iyerarxiyasi nazariyasi: Konfliktlarning asosiy sabablari ehtiyojlarning qondirilmaganligi bo'lishi mumkin. Eriksonning psixosotsial rivojlanish bosqichlari: O'quvchilar o'z-o'zini anglash va o'zaro munosabatlarni shakllantirish bosqichida bo'ladi. Levinning dala nazariyasi: O'quvchilar muhitdagi o'zgarishlarga qarab harakat qiladi, konfliktni boshqarish uchun muhitni o'zgartirish muhim.

Konfliktlarni boshqarishda amaliy yechimlar va mashqlarlarga quyidagilarni misol qilib keltirishimiz mumkin.

- Rolli o'yinlar: Konfliktni tasvirlash va uni hal qilish.
- Psixologik treninglar: Jamoaviy ruhni oshirish.
- Refleksiya sessiyalari: O'quvchilar konfliktni tushunishi va xulosalar chiqarishi uchun imkoniyat yaratish.

Konfliktlar boshqarishning samarali usullaridan biri – ularning oldini olishdir. Bu quyidagilarni o'z ichiga oladi: Sog'lom ijtimoiy muhit yaratish. Sinfda ijobiy munosabatlarni rag'batlantirish. O'quvchilarni bir-birining kuchli tomonlarini tan olishga o'rgatish. Ta'lim muassasasida xavfsizlik va qo'llab-quvvatlovni ta'minlash. Konflikt belgilari va ularning oldini olish quyidagicha amalga oshiriladi:

- Konfliktning dastlabki alomatlarini (keskinlik, o'zaro tushunmovchilik) aniqlash.
- Dastlabki bosqichda suhbat orqali tushuntirish ishlarini olib borish.

Konfliktlarni boshqarish usullari: Konfliktni konstruktiv boshqarish-bu usulda asosiy e'tibor qarama-qarshilikni konstruktiv yechimga yo'naltirishga qaratiladi. Muammo tahlili-Konflikt sabablarini aniqlash va uni ob'ektiv baholash. Yechimlarni o'rganish-Turli tomonlarning qiziqishlarini hisobga olgan holda murosaga topish. Boshqaruv usullarini qo'llash-Mediatsiya: Uchinchi tomon aralashuvi. Muzokaralar: O'quvchilarni birgalikda muhokamaga jalb qilish. Stressni boshqarish: Qahramonlik va qattiqqo'llik o'rniga tinchlantirish yo'li bilan ish yuritish. Faol tinglash: Qarama-qarshi tomonlarni tinglash orqali umumiy maqsadni aniqlash.

Konflikt quyidagi turlarga bo'linadi: Ichki konfliktlar: O'quvchining o'z ichki muammolarini hal qilishda yordam. Interpersonal konfliktlar: Jamoada hamkorlik muhitini yaratish.

Konfliktlarni tahlil qilish usullariga quyidagilar kiradi. Konflikt diagnostikasi:

- So'rovnomalar, testlar va kuzatish orqali konflikt sabablarini aniqlash.
- Psixologik portret yaratish: Har bir o'quvchining individual xususiyatlarini tushunish.

Konfliktni hal qilish jarayonlari:

1. Muammoni aniqlash: Sabablarga asoslangan muammolarni topish.
2. O'zaro munosabatni yaxshilash: Jamoaviy treninglar va psixologik mashg'ulotlar yordamida aloqa mustahkamlanadi.
3. Qo'llab-quvvatlash tizimini tashkil etish: Maktab psixologi va o'qituvchilar doimiy yordam berishi kerak.

Konfliktlarni boshqarishda maktab jamoasining ishtiroki quyidagilardan iborat bo'ladi: O'qituvchining roli

- O'quvchilarni tinchlantirish va ularga rahbarlik qilish.
- Konfliktni kuchaytiradigan yoki uni hal qiladigan shaxsiy xatti-harakatlardan foydalanish.

Psixologning vazifasi

- Konfliktlarni o'z vaqtida aniqlash va bartaraf etish bo'yicha maslahat berish.
- Individual va guruh treninglarini tashkil qilish.

Ota-onalar bilan ishlash-o'quvchilarning uy sharoitidagi holatini tahlil qilish, ota-onalar uchun konflikt boshqaruvi bo'yicha treninglar.

Xulosa: Yuqori sinf o'quvchilari o'rtasidagi konfliktlarni boshqarish ta'lim-tarbiya jarayonining ajralmas qismi hisoblanadi. Psixologik mexanizmlardan samarali foydalanish nafaqat konfliktlarni hal qilish, balki o'quvchilarning ijtimoiy va hissiy rivojlanishini ta'minlashga ham xizmat qiladi. O'qituvchilar va psixologlar bu jarayonda muhim rol o'ynaydilar, chunki ular o'quvchilarga kerakli ko'nikmalarni o'rgatishda yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maxmudovna, M. F. (2024). TARBIYA JARAYONINING MOHIYATI VA ASOSIY YO 'NALISHLARI. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 141-147.
2. Maxmudovna, M. F. (2024). INCLUSIVE TA'LIM TIZIMI: IMKONIYATI CHEKLANGAN BOLALAR UCHUN YANGI IMKONIYATLAR. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 162-168.

3. Maxmudovna, M. F. (2024). O 'QUVCHILARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI VA TA'LIM JARAYONIGA TA'SIRI. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 128-134.
4. Maxmudovna, M. F. (2024). XXI ASRDA TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING O 'RNI VA AHAMIYATI. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 176-182.
5. Maxmudovna, M. F. (2024). MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING RIVOJLANISHIDA DIDAKTIK O 'YINLARNING AHAMIYATI. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 120-127.
6. Maxmudovna, M. F. (2024). OILAVIY TARBIYA VA MAKTAB TA'LIMI INTEGRATSIYASI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 169-175.
7. Maxmudovna, M. F. (2024). O 'QITUVCHI VA O 'QUVCHI O 'RTASIDAGI MUNOSABATLAR: MOTIVATSIYA VA NATIJALAR. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 183-189.
8. Maxmudovna, M. F. (2024). RIVOJLANGAN TA'LIM TIZIMLARINING O 'QUVCHILAR SHAXSIGA TA'SIRI. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 135-140.
9. Maxmudovna, M. F. (2024). INNOVATSION PEDAGOGIKA VA ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALAR. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 155-161.
10. Maxmudovna, M. F. (2024). TA'LIM JARAYONIDA INTERFAOL METODLARNING ROLI VA SAMARADORLIGI. *Ensuring the integration of science and education on the basis of innovative technologies.*, 1(3), 148-
11. Dinara, A. (2024). O'SMIRLARNING RIVOJLANISHIGA SALBIY TA'SIR KO'RSATUVCHI IJTIMOY VA PSIXOLOGIK OMILLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH. *PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI*, 2(1), 165-170..
12. Rahmiddinovna, A. D. (2024). O'QUVCHILARNI PSIXOLOGIK QO'LLAB-QUVVATLASHNING AHAMIYATI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 208-214.
13. Rahmiddinovna, A. D. (2024). TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING PSIXOLOGIK ASOSLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 202-207.
14. Rahmiddinovna, A. D. (2024). IQTIDORLI BOLALAR BILAN ISHLASH PSIXOLOGIYASI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 248-254.
15. Rahmiddinovna, A. D. (2024). O'QITUVCHI VA O'QUVCHI O'RTASIDAGI MUNOSABATNI BOSHQARISH USULLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 222-228.
16. Rahmiddinovna, A. D. (2024). PEDAGOGIKANING ASOSIY TUSHUNCHALARI VA TAMOYILLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 229-234.
17. Rahmiddinovna, A. D. (2024). TA'LIMDA KOMMUNIKATSIYA VA MULOQOT PSIXOLOGIYASI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 242-247.
18. Rahmiddinovna, A. D. (2024). MOTIVATSIYA VA TA'LIM JARAYONI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 196-201.

19. Rahmiddinovna, A. D., & Baxodirovna, N. Z. (2025). INKLYUZIV TALIMDA NUQSONLI BOLALARNI IJTIMOY HAYOTGA TAYYORLASH CHORA TADBIRLARI. *ZAMONAVIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISH VA UNGA QARATILGAN KREATIV G'OYALAR, TAKLIFLAR VA YECHIMLAR*, 7(75), 1-6.
20. Rahmiddinovna, A. D. (2024). SHAXSNI TARBIYALASHDA PSIXOLOGIK OMILLAR. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 190-195.
21. Rahmiddinovna, A. D. (2024). TA'LIM JARAYONINING METODLARI VA SHAKLLARI. *The latest pedagogical and psychological innovations in education*, 1(2), 235-241.